

115 ÉVE SZÜLETETT OSVÁTH JÚLIA

I.

(Rákospalota, 1908. február 15. – Budapest, 1994. augusztus 20.)
Kossuth-díjas operaénekes, a Magyar Állami Operaház Örökös Tagja

Énekesi karrierjét karénekesnőként Lichtenberg Emil együttesében kezdte 1929-ben. Tagja volt a Palestrina Kórusnak, majd 1930-ban a budapesti Mátyás-templom szólistája lett. 1933-ban a Zeneakadémián egy tanév alatt elvégzett három évfolyamot, és magánúton tanult tovább Palotay Árpád növendékeként. Az Operaházban 1935-ben debütált Gara Mária szerepében Erkel Ferenc *Hunyadi László* című operájában. Az 1937-es Salzburgi Ünnepi Játékokra Toscanini őt választotta *A varázsfuvola* Éj királynője szerepére. Sikerrel lépett fel Bécsben, Ostendében, Bukarestben, Moszkvában, Szentpéterváron, Kijevben, Szófiában. Elsősorban Mozart-énekesnőként volt ismert, elénekelte az összes Budapesten játszott Mozart-opera főszerepét. A 30-as évek végén kezdte a drámai szerepek éneklését, jelentős sikerrel lépett fel Wagner operáiban. *A nürnbergi mesterdalnokok* Pogner Éváját 18 éven keresztül egyedül ő énekelte. 42 főszerepben lépett színpadra, remekelt Verdi, Erkel és Puccini operáiban is. Az énekesi adottságok és színészi képességek ideálisan találkoztak benne. 1935-től 1969-ig volt tagja az Operaháznak. Jeles amatőr csillagász és hobbifestő is volt.

Főbb szerepei: Tatjana (*Anyegin*), Melinda (*Bánk bán*), Manon (Massenet: *Manon*), Konstanza (*Szöktetés a szerájból*), Fiordiligi (*Così fan tutte*), Grófné (*Figaro házassága*), Donna Anna (R. Strauss: *Don Juan*), Éj királynője / Pamina (*A varázsfuvola*), Musette (*Bohémélet*), Masenka (*Az eladott menyasszony*), Rosalinda (*A denevér*), Tábornagné (*A rózsalovag*), Violetta (*Traviata*), Erzsébet (*Don Carlos*), Desdemona (*Otello*), Elza (*Lohengrin*), Adalgisa (*Norma*)

Díjak és elismerések:

A Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1994)

A Magyar Állami Operaház Örökös Tagja (1990)

Vörös Zászlórend (Moszkva, 1958)

Kiváló művész (1953)

Érdemes művész (1950)

Kossuth-díj (1949)

Dimitrov-nagydíj (Szófia, 1948)

Román Királyi Nagydíj (1946)

Signum Laudis (1942)

Szerepei:

- Vincenzo Bellini: *Norma* – Adalgisa
- Pjotr Iljics Csajkovszkij: *Jevgenyij Anyegin* – Tatyjana
 - Werner Egk: *A csodahegedű* – Gréti
 - Erkel Ferenc: *Hunyadi László* – Gara Mária
 - Erkel Ferenc: *Bánk bán* – Melinda
 - Christoph Willibald Gluck: *A rászédett kádi* – Fatime
- Christoph Willibald Gluck: *Orfeusz és Eurüdiké* – Eurüdiké
 - Goldmark Károly: *Téli rege* – Perdita
 - Jacobi Viktor: *Sybill* – címszerep
- Kacsóh Pongrác: *János vitéz* – A francia királykisasszony
 - Kenessey Jenő: *Az arany meg az asszony* – Anna
 - Kodály Zoltán: *Czinka Panna balladája* – A grófnő
 - Lehár Ferenc: *Garabonciás* – Körösházy Ilona
 - Jules Massenet: *Manon* – Manon Lescaut
- Wolfgang Amadeus Mozart: *Szöktetés a szerájból* – Konstanza
 - Wolfgang Amadeus Mozart: *Così fan tutte* – Fiordiligi
 - Wolfgang Amadeus Mozart: *Figaro lakodalma* – A grófné
 - Wolfgang Amadeus Mozart: *Don Juan* – Donna Anna
- Wolfgang Amadeus Mozart: *A varázsfuvola* – Az Éj királynője; Pamina
 - Otto Nicolai: *A windsori víg nők* – Fluthné
 - Giacomo Puccini: *Bohémélet* – Musette
 - Henry Purcell: *Dido és Æneas* – Belinda

- Gioachino Rossini: *Tell Vilmos* – Matild
- Bedřich Smetana: *Az eladott menyasszony* – Mařenka
 - Johann Strauss d. S.: *A denevér* – Rosalinda
 - Johann Strauss d. S.: *Pázmán lovag* – Éva
 - Richard Strauss: *A rózsalovag* – A tábornagné
 - Giuseppe Verdi: *La Traviata* – Violetta Valéry
- Giuseppe Verdi: *Don Carlos* – Erzsébet királyné
 - Giuseppe Verdi: *Otello* – Desdemona
 - Richard Wagner: *Lohengrin* – Brabanti Elza
- Richard Wagner: *A nürnbergi mesterdalnokok* – Eva Pogner
 - Ermanno Wolff-Ferrari: *Susanne titka* – Susanne

Filmjei:

- Erkel (1952)
- Don Juan legutolsó kalandja (1958)
 - És Ön mit tud? (tv, 1962)

Emlékezete:

- 1995-ben avatták fel az Operaház főlépcsőházában Domonkos Béla őt ábrázoló szobrát.
- Emlékére 2008-ban megalapították az Osváth Júlia-díjat, amelyet először Bazsinka Zsuzsanna vehetett át.
- Egykori lakóhelyén emléktáblát helyeztek el tiszteletére Budapest II. kerületében.

Osváth Júlia sírja Budapesten. Farkasréti temető: 1/7-1-34

II. HANKISS ILONA¹ AZ OPERA FÉNY-ÁRNYÉKÁBAN (1.)

RILKE: „Énekelni annyi, mint élni.”

Évekkel ezelőtt kezdtem el ezt az interjúsorozatot, az operaházi „Arany korszak” művészeivel. „Életmesék, vallomások, a kíváncsi kérdező maga is operaénekes” lett volna az összeállítás címe... A 300 oldalra tervezett anyag végül nem jelent meg, hogy miért, azt nem tudom. Hosszú pihenés után került újra a kezembe, éreztem, nem hagyhatom elveszni, fontos korszakról mesél. Talán jobb volt így, a következő generáció és a jelen kiválóságainak megnyilatkozásával az anyag kiteljesedett.

Kár, hogy a valóság mára már csak emlék, megidézni sem könnyű, hiszen illanó élményekről van szó. A „Nagy korszak”-ban a határok zárva, a társulat így elválaszthatatlan maradt. Kiváló előadások születtek, minden poszton hatalmas egyéniségek irányították a munkát. A repertoár-darabok apró részleteit finomítani, újra próbálni, hogy tökéletes legyen minden hang, mozdulat, ez volt akkor a cél... A közönség ismerte az énekeseket, a szerepeket hozzájuk kötötte. Valódi sztárok csapata fémjelezte a színházat. A névsor sem hétköznapi: Nádasdy Kálmán rendező, Oláh Gusztáv díszlettervező, Márk Tivadar kosztümtervező, Ferencsik János karmester, néhány énekes kiválóság: Báthy Anna, Osváth Júlia, Gyurkovics Mária, Székely Mihály, Losonczy György... Gyönyörű díszletben, jelmezekben kezdett élni a történet, a néző máris a szerző által elképzelt korban érezhette magát, mert minden olyan valóságosnak tűnt. A tárak vezetőit, a kellékeseket, díszletmunkásokat, fodrászokat, segédrendezőket, színpadmestereket, ügyelőket is mind a színház iránti szerelem éltette. A fércmunka, a fegyelmeztlenség, ismeretlen jelenség volt. A mámor, a színpad közelében, mindenkit megérintett. Változik a világ, de ez a varázs ma is él tovább...

Igen, itt most felidézhető az a pillanat, amikor előadás előtt a függöny puha méltósággal emelkedik, majd mögötte kitárulkozik egy titokzatos világ: komédia, szomorújáték, élet és halál. Két-három óra alatt pereg le itt az élet, az idő gyors léptekkel jár. A feszültség, az érzések szivárványíve egyre izzóbb, végletekig fokozható, majd a káprázat hirtelen véget ér. dermedt pillanat, csend, a taps kitör. Mély főhajtás a publikum előtt, hagyomány ez, nem megalázkodás, a művész

¹ Az interjú első megjelenése: Parlando 2018/6. szám

tiszteletadása az együttérzésért. Szép, szent pillanat, szikráit őrzi majd az emlékezés.

Hogy jutott eszembe, az interjúk megírása, ki kért fel rá, kérdezhetnék. A válasz egyszerű: érdekelnek az emberi sorsok, küzdelmek, ezért kezdtem el művésztársaimmal beszélgetni és lassú búcsúzásra készülve magam is tudtam, valamiképp hálóba kell fognom a kor emberi, művészi értékeit. Nem veszhetnek el, s ha nem sietünk, kiúszik „kezünkől” az idő. Szerettem volna körüljárni az opera minden területét. Nyilatkozik itt igazgató, karmester, rendező, műszaki vezető, ruhatervező, gégeorvos, Erzsi néni, a páholynyitogatók „királynője” és természetesen a sok-sok énekművész... Jó volt a kollégákat otthonukban, álarc nélkül, nappali fényben megismerni. A kicsit feszes pillanat hamar oldódott, mert az emlékek újraélése olyan jó...

„Mesélj.” És ezután fölösleges volt talán minden kérdés, megnyílt a lélek ajtaja és kisomfordált mindaz, ami eddig rejtve volt. Mert a művész nappal is játszik, gyengeségeit ne ismerje senki... De itt, egymás között kitárulkozik. A sok hasonló emlék mögül percek múlva elősontak egyéni gondolatok, érzések... az ember és a kor, amit „aranyak” nevezünk. Sokukra talán már alig emlékezünk, de lassan kirajzolódik majd a kép, – bízom benne –, megelevenedik észrevétlen néhány varázslatos színpadkép, felejthetetlen zenei pillanat.

Újdonság talán, hogy a „tethelyről” figyelhettem meg mindent, mert örök tanuló, figyelő társ maradtam, érdekel, ki hogyan csinálja? A névsor hatalmas, mégis hiányos, mert határt kellett szabnom a végtelen meséknek... Fáj, mert kíváncsiságom határtalan.

OSVÁTH JÚLIA

(1908-1994)

- Hoztál magaddal valamit, ami egyedülálló. Ez a mottó egész életedre vonatkozik, de mi ebből csak annyit ismerünk, amennyit önmagadból a színpadon megmutatsz. Ez sok, de nem elég ahhoz, hogy a Rólad alkotott kép teljes legyen. Az előadás véget ér, a függöny legördül. Kitör a taps, a közönség előtt többször meghajolsz, forró a fogadtatás és forró a láz, mely benned él. Ez éget, de hamar elég. Fáradt vagy. Az öltözőben lekerülnek Rólad a szerep kellékei, egyszerű ruhába öltözöl. Dohogsz kicsit, ha eközben valaki megzavar, de egy kedves szóra, dicséretre, mosolyra lágyul gyermekien durcás arcod. Majd autódba szállsz és eltűnsz észrevétlenül.

Házad ajtaját magadra zárod, de a világ bejön Veled, a Te világod. Milyen is ez valójában? Erre kerestem én is a választ, amikor kicsit félve becsengettem Hozzád. Te ajtót, szívet nyitottál, titkaidba beavattál. Gyönyörű otthonod minden szeglete, tárgya ízlésről, szépérzékről, rendszeretről beszél. Büszkén mutatod festményeidet, zongorádat végigsimogatod egy Bach szonáta részletével, megállsz egy lámpaernyő mellett, Te varrtad, megcsodálom. Teával kínálsz, otthon érzem magam, mesélj.

–Kilenc éves koromban kezdtem zongorázni, így a kottát hamar megismertem. Kicsi voltam még, de játék mellett dolgoznom is kellett, port törölni, mosogatni, gyomlálni a kertben. Munkára tanítottak és ez a véremmé vált. Tizenöt évesen varrni kezdtem. Sok pénzt kerestem, de már reggel négykor a gép mellett ültem. Barátnőm járt egy Carlotta Felician nevű olasz énektanárnőhöz, a Fő utcai régi Zeneakadémiára. Ma is áll még az a ház a Hattyú utcai benzinkúttal szemben.

Fél évig engem is tanított ez az idős kamara énekesnő. A papa sakkozni járt a kávéházba és egyszer meglátta a nevemet az újságban: „Carlotta Felician vizsgáján feltűnt egy Osváth Júlia nevű növendék.” Innen tudta meg, hogy énekelek. Titokban tartottam, mert nem engedett volna el, hisz akkor úgy hitték, rossz útra tér az, aki erre a pályára lép. Miután barátnőm meghalt, én is abbahagytam a tanulást és kilenc éven át újra varrtam. Most is őrzöm még ezt a régi varrógépet, itt a másik szobában.

A kóruséneklés nagyon tanulságos, sok operaénekes, így Gigli is karénekesként kezdte a pályáját. Én Lichtenberg Emil kórusának lettem a tagja lettem, hamarosan kis szóló szerepeket bízta rám. Csodálatos érzés volt Báthy Anna,

Sándor Erzsí, Székelyhidy Ferenc, Kálmán Oszkár mellett énekelni. 1929-ben átmentem a Palestrina kórusba. Felvételin egy Bach kórusmű szoprán szólamát kellett leblattolnom. „Nagyszerűen olvas lapról, ilyen még nem is hallottam”, szolt Bárdos Lajos, a vezető karnagy. Később bekerültem a Zeneakadémiára, a harmadik akadémiai osztályba vettek fel. Egy évet végeztem el ott.

- *Ennyi tanulás elég volt ahhoz, hogy operaénekes légy?*

– Gyorsan történt minden. Kóréh Endre elvitt Palotai Árpádhoz, Budanovics Mária férjéhez, aki az Operaház énekmestere volt. 1934 nyarán hallgatott meg, a nagy Solti Gyuri kísért zongorán. Puccini: „Manon”-jából énekeltem el az „Ékszer” áriát. Palotai rám nézett: „És mi van a magas C-vel?” Azonnal kivágtam egyet, így kezdődött. Néhány hónapig tanultam tőle. A harmadik emeleten tanított, ahol most a könyvtár van. Tudod, hogy kihallatszik, ha valaki bent ordibál. Radnay Miklós, az akkori igazgató nagyszerű vezető volt, de szigorúsága miatt sokan nem szerették. Egyszer a folyosón sétált és meghallott: „Ki az, aki a «La Grange» áriát éneklit itt?” Miután kiderült, hogy én, behívatott magához próbaéneklésre. Akkor Ferencsik János kísért. Mikor befejeztem az éneklést, Jancsi örömeiben felkapott a levegőbe. Én 26, ő 28 éves volt.

Erkel:Hunyadi László-La Grange ária Osváth Júlia Act 2..(5:51)

(Hungaroton - Nagy magyar előadóművészek: Osváth Júlia)

Radnay csak annyit kérdezett: „Hol volt Maga eddig, rég itt lett volna a helye?” Azonnal szerződtetett magánénekesnek, nem ösztöndíjasnak. 1935. június 17-én énekeltem először, Székelyhidy Ferenc 25 éves jubileumi előadásán Gara Máriát. Ő búcsúzott a színpadtól, én akkor indultam el a pályán.

Erkel: Hunyadi László - Cabaletta - Osváth Júlia (2:35)

(Részlet az Erkel c. magyar filmből)

- *Két nagy tehetség találkozása, a kezdet és a vég. Izzó hangulatú előadás lehetett. Boldog voltál?*

–Tulajdonképpen sohasem akartam operaházi tag lenni. Van, aki mindent megtesz, hogy odajusson, mamája bekopog ide-oda, velem nem törődött senki. Fiatal voltam, élveztem, hogy szép vagyok, hogy sikerem van. De mindez mulandó, hiába... ma már nem olyan az ember. 63 éves koromban még Paminát énekeltem. Mást már eltemetnek ilyenkor.

- *Ma is úgy érzem, mintha az idő csak melletted járt volna, nem érintett meg igazán. Ahogy mesélsz a múltból, arcod, szemed kifényesedik, régi szerepeid színe, hangulata újjászületik. Varázsló vagy.*

–Pedig itthon semmi az ember, csak éli valahogy az életét. A színpadon egész lényé átalakul. Ott azt se tudja, ki igazán? Melinda, Violetta, Éva, vagy más? Violetta nagyon szerettem és úgy érzem nagyon jól is csináltam. Sergio Failoni dirigált és Helge Roswaenge volt Alfred. Mutatok neked egy fényképet, milyen gyönyörű voltam akkor, orgona lila tüll ruhában. Ékszer alig volt rajtam, csak virág. Bordy Bella /táncos volt/ figyelmeztetett: „Ne tégy a nyakadba semmit, hagyd szabadon. Valóban, sokan teleaggatják magukat csingilingikkel, én soha, értettem hozzá.

Konstanzát Erich Kleiberrel énekeltem először. Nagyon sokat követelt. A premier után elmentünk vacsorázni és ott viccből jó erősen arcul ütött és legyintett: „Ugye mondtam, hogy jól fog sikerülni.” Zseniális, de furcsa kis hirtelen ember volt. A legcsodálatosabb szerepem mégis a „Rózsalovag” Werdenberg tábornagnéja volt. Szerettem volna nagyszerűen megoldani. A többiek az első jelenetet ugyanabban a ruhában énekeltek végig. Én átöltöztem pongyolából díszruhába. Erre körülbelül három percem volt. A színpad mögött tépték le rólam a ruhát, a díszletmunkások a zsinórpaddalról figyeltek. Nem törődtem velük. Az öltöztetőnőm még a színpadra is jött velem és kapkodva gombolta be blúzomat. Így végül almazöld rokokó ruhában tudtam elénekelni azt a gyönyörű duettet a fiúval. Az Operalexikonban Várnai Péter így írt erről az alakításról: „Színpadi művészete az ösztönös zseni diadala.” Ilyet senkiről se írtak, utána néztem.

- *„Ösztönös zseni” írják Rólad, de alakításaidat ismerve kiderül, milyen aprólékos műgonddal dolgoztál ki mindent.*

– Itthon megtanultam az egész zenei anyagot, jól zongoráztam, így könnyen ment. Tudtam pontosan melyik hangszer mit játszik a zenekarban, nem érhetett meglepetés. Mikor Németh Mária mellett, mint kezdő, Adalgisát énekeltem Bellini: Normájában, megjelent az újságban: „Osváth Julia uralkodott egyedül az anyagon.” Érted? Az anyagon, a zenén. Az agyam állandóan járt, míg megszületett bennem egy-egy szerep. Frazírozáson, szövegen gondolkozni kell, nem lehet vak-süket módjára énekelni.

1959-ben Faragó Bandival Bukarestben énekeltem egy Figarót, George Georgescu dirigált, akivel Salzburgban is együtt dolgoztam. Mikor a második felvonásban, mint Grófné színpadra léptem, hallom, hogy valami zavar van a zenekarban. Lenéztem a karmesterre, ő rám, láttam kétségbeesett arcát. Úgy tudtam segíteni a helyzeten, hogy egyedül énekeltem el a recitativót. A vacsoránál bocsánatot kért a hibáért: „Mikor megláttam, elfelejtettem dirigálni” – mondta.

Osváth Júlia „A rózsalovag” c. R. Strauss opera Werdenberg tábornagyné szerepében
(A Magyar Állami Operaház archívumából)

- *Nagy bók, de veszélyes perceket teremthetett volna ez a figyelmetlenség. Szerencséje volt, hogy biztonságodat semmi sem zavarhatta meg. Lámpalázat ismerted?*

–Azt se tudtam mi az. Mint a cirkuszi ló, úgy vártam, hogy színpadra léphessek. Borzasztó lehet annak, aki fél.

- *Premier előtt se éreztél egy kis ünnepi borzongást?*

–A premier nagyon jó dolog. Hetekig tartó próbamenet után, az ember kisujjában van a szerep. Sokkal nehezebb, ha évente egyszer-kétszer énekelhetünk el egy szerepet. Amikor még élt az édesanyám, előadás napján ágyba hozta a reggelimet. Ott tanultam, de fontos, hogy a test pihent legyen.

- *Előadás után benned is hamar kialudtak az előadás fényei?*

–Általában igen, de egy „Rózsalovag” után, még reggel is élt bennem az egész előadás. Csukott szemmel is hallottam, láttam magam, hogy énekeltem, mozogtam. Milyen fontos dolgok ezek és hogy szeretném én ezeket tanítani.

- *Nagy szükség lenne rá. Érthetetlen számomra, hogy nem kérték fel arra, hogy mindazt a tudást, titkot, amit magaddal hoztál, amit pályád során mívesse munkáltál, az utánad indulóknak tovább adhasd. De minden kívánsága az embernek úgy látszik, nem teljesülhet.*

–Te, én úgy érzem, nekem a világon minden sikerült. Annyit énekeltem, hogy már sok is volt. Örültem, ha valaki beállt a szerepembe, több időm maradt olvasásra.

Az egész társulatból először én kaptam meg a Kossuth-díjat 1949-ben, Bajor Gizit és Fischer Annit tüntették ki még ugyanakkor.

- *Jelentős Triumvirátus! Mások hogy fogadták sikereidet? Irigyeltek, szerettek?*

– Nem bántott engem senki, de biztos volt, aki irigyelt. Én nem voltam irigy sohasem, de az nagyon bántott, sőt bosszantott, ha valaki színpadi ruháimat felvette, Mikor a Traviatába beálltam, Oláh Guszti csináltatott nekem jelmezeket. A főpróbán felkiáltott a színpadra: „Ezeket a ruhákat csak Osváth Júlia hordhatja.” Egyszer bementem egy előadásra és látom, hogy egyik kolléganőm az én ruhámban énekel. Azt hittem, szétmegyek a dühtől.

Constanza Osváth Júlia, Blonde Orosz Júlia

[Osváth Júlia Mozart - Constanza ária \(6:19\)](#)

(Mozart: Szöktetés a szerájból)

[Mozart: Figaro házassága - Levélkettős - Osváth Júlia, Orosz Júlia \(3:05\)](#)

(Magyar Állami Operaház Zenekara, Osváth Júlia- Grófné, Orosz Júlia-Susanna, vezényel:
Lukács Miklós)
(Hungaroton felvétel)

- *Sokat dolgoztál, hogy bírtad hanggal, erővel, idegekkel?*

–Igen, sokszor kellett össze-vissza énekelnem, a sok munka pedig árt a hangnak. Kedden Elsa, pénteken az Éj királynője, hétfőn Sybill, három nap múlva Constanza. Kifáradt a hangom. Pataky Kálmán vitt el egy híres bécsi gégészhez, aki pihenést tanácsolt túlterhelt hangszálaimnak. Nehezen, de végül szerencsésen túljutottam ezen a perióduson. Rettenetes érzés, betegen énekelni.

Áldás ilyenkor egy jó énekmester, aki óvatosan, nagy szakértelemmel kezdi el gyógyító munkáját. Ilyen volt számomra Sipos Jenő. Fokozatosan felépített skálákkal készített elő egy-egy előadásra, így még egy Melinda, vagy Violetta nehéz szólamát is könnyen, fáradság nélkül tudtam nemsokára végigénekelni. Tudod, milyen nagydolog ez. Jenő technikai módszerének titkát nem akarom most elmagyarázni. Én megfejtettem és úgy érzem jól alkalmaztam. Hálás vagyok érte. De ez a pálya tönkreteszi az ember életét. Borzasztó, amit vállalunk, 35 éven át vigyázni, sehová se menni, suttogni beszéd helyett.

- *Két kis hangszál rabszolgájának lenni nem könnyű dolog. De, ha kegyesek hozzánk, sok öröm forrásai is lehetnek. Diadal-sorozatodban voltak e olyan bírálóid, akik tárgyilagosan irányítottak a még tökéletesebb megoldások felé?*

Melindaként Erkel Ferenc: Bánk bán c. operájában

[Erkel: Bánk bán - Melinda áriája - Osváth Júlia \(3:35\)](#)

(Erkel Ferenc: Bánk bán – „Ölj meg engemet, Bánk”... Melinda: Osváth Júlia, vezényel:
Komor Vilmos
(Hungaroton felvétel)

–Gál Endre mindent megírt őszintén, szépítés nélkül. A kritika azért van, hogy tanítson. Volt olyan bírálat, amelyben apró hibáimra hívták fel a figyelmemet, de a legtöbb dicsért. Őrzök egy írást Tóth Aladár tollából: „Ez az igazi Melinda, aki nem csak frázisokat énekel, hanem játéka mélyen megrendít.”

- *Ez nagyon igaz, én is tanúsíthatom, hiszen figyelhettem munkádat egészen közelről. Munkatársaid között sok értékes embert találhattál, ők is részesei tehát elért eredményeidnek.*

–Nádasdy Kálmán kitűnő rendező volt, mindennel törődött, a legapróbb részletet is kidolgozta: hogy emeljem a karom, hogy mozogjak krinolinban... Nézd meg ezt a porcelán figurát itt az asztalomon, hogy hajlik hátra. Krinolinban mindig hátra hajolj, lépcsőn sose gyere le egyenesen, hol kicsit jobbra, hol balra lépj, így sokkal szebb a kép.

- *Érdekes volt ez a kis emlékezés mesteredre, Nádasdyra, mert közben észrevétlenül saját tapasztalataidat mondtad el már nekem, amit a tanultakból megvalósítottál, tovább fejlesztettél. Ki volt a karmester ideálad?*

–Ferencsik. Toscanini kis ideges ember volt, vele 1937-ben találkoztam. Egyik este Bécsből kaptam telefonhívást Eszterházy gróftól, Toscanini Éj királynőjét keres, azonnal jöjjen ki próbát énekelni. Reggel hétkor indultam az Árpád vonattal. A Staatsoper-i próbaéneklés után szerződtek. Azt hittem, elájulok. Izgultam nagyon, mert szörnyű ez a szerep. Egész este ülsz az öltözőben két áriáért. Öthétig voltam ott, a teljes prózát, azaz száz sort kellett németül megtanulnom. Nagy munka volt, de olyan sikert hozott, hogy megérte.

- *Félelmetes lehetett Toscaninivel dolgozni. Most hallgattam egy próbán készült felvételét, melyen az optimális hangzás érdekében keményen, sokszor kíméletlenül beszélt munkatársaival. Kritikus művész volt, a pulpitus királya. Vele osztozhattál a sikerben, büszke lehetsz rá. Emberi, művészi ideálad volt, van?*

- Az az ember az ideáлом, aki művész. Az üres, száraz embereket nem szeretem.

- *Nehéz lehet akkor barátokra találnod.*

–Barátom nincs, nem is volt soha. Régi kolléganőim nem jelentkeznek, pedig van telefonom. Nemigen beszélek senkivel, mert az embereket nem érdekli semmi. Ha valakinek mutatom a csillagokat, fölnéz, tovább megy, nem látja a csodát. Zongoráznom se érdemes nekik, nem köti le őket. Nem vagyok Michelangelo, hogy csodálják a festményeimet, de jól esne, ha megkérdeznék: „Te festetted ezt a képet?” A közönyösséget nem bírom.

- *Mivel töltöd el most napjaidat?*

–Zongorázás, festés, csillagászat. Itthon szeretek lenni, halálosan zavar az utca zaja. Nagy állatbarát vagyok, szeretem őket, mert ártatlanok. Három tévém van, szép zenéket manószalagra veszek fel. Mahler 5. szimfóniájának lassú tételét

naponta tízszer lejátszom. Elbűvöl ez a zene. Utazni nem szeretek, eleget vándoroltam már. Ha szép csillagos az ég, még a hajnal is távcsövem előtt talál. Tudod, mik vagyunk mi itt a világűrben? Semmik. Kaptam egy könyvet Kulin professzortól, melyet nekem dedikált. Egyszer éjjel hívtam fel az intézetet, érdeklődni akartam egy csillagkép iránt. Ő vette fel a kagylót, kedvesen felvilágosított, csodálkozott tájékozottságomon.

- *A kényszerű egyedüllét is gazdagítható, itt a példa rá. Megosztható a magány virággal, zenével, cicákkal, napsugárral, sőt még a csillagokkal is. Sikeres volt a múltad, értékes a jelened. Úgy érzed minden elképzelésed teljesült?*

–A pályán sok mindent elértem, nem panaszkodhatom. Az érzelmeimről beszéljek? Ez úgyis rövid ideig tart, egy két év és unalommmá válik. Ez az igazság. Felkavartad bennem a múltat. Van, aki belebetegszik ebbe, hogy lassan minden véget ér, de ezt el kell tudni viselni. Én nem gondolok rá. A pálya is véget ért, nincs rajtam több felelősség, nem énekelek, nem kell gégészhez járnom, ettől megszabadultam. De én nem ülök sose ölbe tett kézzel, látod ma is mennyi a munkám.

Osváth *Júlia*
(Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem)
(Fotó: Muzsika szerkesztősége)

Évek múltak el e beszélgetés óta. Azóta lecsendesült ez a vibráló élet, kényszer pihenőre kárhoztat betegséged. Telefonodból most gépi hang válaszol. Üres a ház, hallgat a zongora, a magnó, nem néznek be már szobádba a csillagok. De én bízom benne, hogy mint mindig, most is hirtelen „szerepet” váltasz, lefejted magadról a betegség Mert „metamorfózisod villanásszerű” írtam Rólad akkor. A Figaro Cherubinójaként sokszor próbáltam meglesni átalakuló készséged titkát. Mint Grófné, mindig tökéletes kosztümben, hibátlan külsővel vártál jelenetedre a színpalak mögött, kritikus szemmel figyelve a színpadot. Sem magadtól, sem mástól nem fogadtál el félmegoldást, felületességet. Szenvedélyesen bíráltál minden hibát, egy durván összefogott fátylat, esetlenül tartott legyezőt. Háborogva, túlozva utánoztad ott, akkor is a színpad ellen vétőt. De mikor megszólalt a te zenéd, arcod megrebbent, alakod kifeszült és vonultál a színpadra, a „kastély márványtermébe”, olyan fenséggel és méltósággal, mintha mindig ott éltél volna. Grófnővé, királynővé váltál a színpadon.

Osváth Júlia „A rózsalovag” c. R. Strauss opera Werdenberg tábornagyné szerepében
(Hankiss Ilona archívumából)

A kórházban láttalak utoljára. A veled készült interjút, ami az Operaélet idei 3. számában jelent meg és amelyet – úgy tudom– örömmel olvastál, szerettem volna még egyszer felolvasni neked. Nem örültél a látogatásnak. Éreztem, elszakadóban vagy már a világtól, az élet dolgai nem érdekelnek már. Elővettem A rózsalovagbéli Werdenberg tábornagyné képedet és lassan kezembe csúsztottam. Arcod egyszerre kifényesedett, szemedben újra felsejlett az oly jól ismert huncut mosoly: „Ugye, milyen szép voltam?” – mondtad, majd felültél, alakod kifeszült, mintha felejtve betegséget, kórházat, indulnál a múlt színpada

felé... Szép pillanat volt. Ezután érdeklődve hallgattad újra a pályádról szóló mondatokat, büszkén fedve fel magad betegtársaid előtt. Az eper, amit előbb visszautasítottál, jólesett már, úgy éreztem, felidézte Benned újra az élet ízét, illatát...

Boldogan búcsúztam el Tőled. Hittem benne, mint egy gyerek, hogy a dráma, ebben az esetben mégis jó véget ér. Tévedtem...

***Hankiss Ilona** vagyok,

aki a Zeneművészeti Főiskola kitüntetéses diplomával való elvégzése után – miniszteri rendelet szerint – gyakorló éveimet a debreceni Csokonai Színházban töltöttem. Magánénekesi pályám 20 év alatt kiteljesedett. Szerepeim sorából néhány:

Mozart: Szöktetés a szerájból - Blonde

Mozart: Figaro házassága – Susanna / Cherubin

Mozart: A varázsfuvola-Pamina

Donizetti: Don Pasquale-Norina

Beethoven: Fidelio-Marzellina,

Flotow: Márta

Verdi: Rigoletto-Gilda

Az álarcosbál- Oszkár

Puccini: Bohémélet-Mimi

Külföldi vendégjátékaim: Parma, Reggio Emilia, Róma, Milánó, Stockholm, Prága és kiküldetés az avignoni Ifjúsági Színházi Fesztiválra. Az ELTE Zenei Tanszékén docensi beosztásban, magánének mellett operatörténeti drámajáték speciálkollégiumot vezettem.

Kitüntetéseim: Liszt Ferenc-díj, A Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje.